

Stockholm den 3 juni 2003

Till statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Sveriges Läromedelsförfattares Förbund (SLFF) avger härmed sitt yttrande över
Läromedel – specifikt –, SOU 2003:15.

SLFF har med intresse tagit del av det betänkande som utredaren med uppdrag att göra en översyn av statens engagemang för framställning och anpassning av läromedel och studiematerial för barn, elever och vuxenstuderande med funktionshinder. SLFF finner många av förslagen och rekommendationerna mycket väl övervägda och värda att genomföra. Förbundet välkomnar också avsaknaden av en stringent och låsande definition av vad läromedel kan vara och genom att skilja mellan utrustning, hjälpmedel samt läromedel uppstår tillräcklig klarhet. Man kan beklaga att utredaren inte avgränsar vad som avses med funktionshinder men det har enligt direktivet inte varit hennes uppgift. Vi begränsar oss dock nedan till att behandla sådant som har direkt beröring med vår och våra medlemmars verksamhet.

Nedan avhandlar SLFF frågan om vad som är läromedelsframställning eller -produktion samt också upphovsrätten i förhållande till läromedel för funktionshindrade.

Läromedelsframställning

I betänkandet diskuteras på flera ställen frågan om samspelet mellan staten och läromedelsframställningen eller –produktionen. Det rör sig bland annat om ekonomiskt stöd för den verksamheten. På något sätt får man en känsla av att utredaren bortser ifrån eller glömt bort att utan författare blir det inga läromedel. I betänkandet talas huvudsakligen om förlag och producenter. Visserligen sägs (sidorna 137–138) att det ”framtida produktionsstödet bör vara utformat så att de många kunniga lärare . . . som har idéer till läromedel att vilja utveckla produkter och sprida dessa”. Utveckla och sprida är inte att författa.

SLFF menar att författarna inte skall ses som ett tekniskt led i produktionen av läromedel. Författarna utgör grunden för tillkomsten av läromedel. Förlagen med dess personal och ägare är väl unnade att få ekonomiska bidrag för att producera läromedel för den förhållandevis smala gruppen av funktionshindrade. Observeras bör att det huvudsakligen är författarna som skriver så att de funktionshindrade av varierande slag kan tillgodogöra sig stoffet. Därför bör rimligen också läromedelsförfattarna uppmuntras med ekonomiska stöd.

Upphovsrätten

Såvitt SLFF kan se föreslår utredaren en utvidgning av 17§ Upphovsrättslagen (URL) till att omfatta även digital hantering av upphovsmännens verk. Idag får enligt lagtexten upptagningar endast ske av utgivna litterära verk och de får inte avse verk som redan har kommit ut i handeln i form av ljudupptagning, se Henry Olssons kommentarer till Upphovsrättslagstiftningen, 1996, Norstedts Juridik AB. 17§ URL är redan idag en så kallad tvångslicens en inskränkning i upphovsmännens rättigheter. Den som vill och önskar kan hos regeringen ansöka om att få framställa talböcker för synskadade eller andra med funktionshinder. Den som erhåller tillstånd skall meddela upphovsmännen om framställan av deras verk men behöver endast göra detta om det kan ske utan besvär. Upphovsmännen, författare, och översättare, erhåller en viss ersättning av kulturbudgeten för användningen av verken för talböcker. Den ersättning som upphovsmännen erhåller för detta är kulturpolitiskt motiverad och är ej en upphovsrättslig ersättning. Detta betyder att ersättningen som upphovsmännen erhåller är mycket låg. Till detta ska man också ha i beräkningen att talboksinsläsningen under de senaste åren kraftigt ökat och den för ändamålet kulturpolitiska pott som sedan 1992/93 varit densamma, drygt 4 Mkr, kommer ej att räcka för att ersätta upphovsmännen ens kulturpolitiskt.

Utredaren anser vidare, sidan 142, ”att någon typ av rättighetslagstiftning och stöd behövs för att förlagen skall ta på sig ett ansvar för att göra kurslitteratur digitalt tillgänglig för funktionshindrade studerande”. Formuleringarna i utredningen i övrigt vad gäller detta är

dock inte helt klara och utredaren kommer inte med förslag om hur upphovsmännen skall kompenseras för detta. Inte heller diskuteras de nödvändiga tekniska skyddsåtgärder som krävs vid digital hantering för att skydda upphovsmännens verk. SLFF motsätter sig därför en sådan ordning. SLFF anser att förslag till ytterligare inskränkningar i upphovsmännens rättigheter, i linje med utredarens förslag, kräver först en noggrann konsekvensutredning och diskussion med berörda upphovsmannaorganisationer.

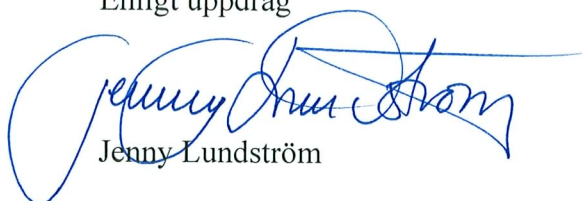
Sammanfattningsvis vill SLFF framhålla att författarna måste ges en mera framträdande roll om utvecklingen av läromedel för funktionshindrade skall kunna fortgå och förbättras samt att vikten av upphovsrättsligt skydd inte får negligeras.

För Sveriges Läromedelsförfattares Förbund

Jöran Enqvist
ordförande

Jan Trost
vice ordförande

Enligt uppdrag

Jenny Lundström